

Mr. drs. C. Homan

Liegen in de internationale politiek

Heiligt het doel de middelen?

Worden in Nederland bestuurders al gedwongen terug te treden, als ook maar de schijn bestaat dat er onregelmatigheden hebben plaatsgevonden, in de internationale politiek geldt een andere mores.

Ruim twee jaar geleden publiceerde de Commissie-Davids haar bevindingen over de Nederlandse politieke besluitvorming betreffende Irak. Een van de vele conclusies was dat de rapporten van de AIVD, en in het bijzonder die van de MIVD, over Irakese massavernietigingswapens genuanceerder waren dan de openbare buitenlandse rapporten. De toenmalige regering liet in debat met de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten echter achterwege om die nader te duiden. Anders dan de Commissie-Davids stelde de minister van Defensie dat de rapporten van AIVD en MIVD en de uitspraken van betrokken bewindspersonen niet met elkaar op gespannen voet stonden. Hoe dan ook, er bleken naderhand geen massavernietigingswapens in Irak aanwezig te zijn. Was hier sprake van het achterhouden van informatie, of werd alleen die informatie verstrekt die paste binnen de binnenskamers al genomen beslissing de invasie politiek te ondersteunen?

Analyse

De invasie in Irak was voor de Amerikaanse hoogleraar, John Mearsheimer, aanleiding voor het schrijven van zijn boek *Why Leaders Lie – The Truth About Lying in International Politics*, over de rol van de leugen in de internationale politiek. Mearsheimer is een aanhanger van realisme in de internationale betrekkingen. Volgens hem strijden in de internationale betrekkingen allen tegen allen en geven staten altijd aan hun eigen belang prioriteit.

Mearsheimer noemt vier leugens van de Amerikaanse regering rond de inval in Irak in 2003. In de eerste plaats verklaarden sleutelfiguren in de regering Bush met grote stelligheid dat Irak over massavernietigingswapens beschikte. Ook beweerden zij over onweerlegbaar bewijs te beschikken dat Saddam banden had met Osama bin Laden. Verder zou Saddam enige verantwoordelijkheid dragen voor de 11 september aanvallen op de Verenigde Staten. Ten slotte claimden sommige functionarissen, waaronder president Bush, dat ze nog steeds bereid waren tot een vreedzame oplossing van hun geschil met Saddam, terwijl in feite de beslissing om tot oorlog over te gaan al was genomen.

In zijn publicatie geeft Mearsheimer de eerste, systematische analyse van liegen als een instrument van staatsmanschap. Hij identificeert de varianten, de redenen, de potentiële kosten en voordelen. De auteur beperkt zich hierbij tot strategische leugens die in dienst staan van het nationaal belang. Leugens van leiders die gericht zijn op persoonlijke belangen laat hij buiten beschouwing.

Hoewel Mearsheimer liegen in het gewone leven verwerpelijk vindt, acht hij liegen in de internationale politiek acceptabel

als er goede, strategische redenen voor zijn. Zo is het gedrag van de Pruisische kanselier, Otto von Bismarck, waarschijnlijk de meest bekende casus van een politieke leider die doelbewust met leugens een ander land een casus belli verschaft. Hij wist onder meer in 1870 een Pruisische prins op de Spaanse troon te brengen, in de wetenschap dat het de Fransen zou alarmeren en tot grote woede brengen. Bismarck loog door te ontkennen dat hij iets met deze list te maken had. Het gevolg was dat Napoleon III Pruisen de oorlog verklaarde, een oorlog die Frankrijk echter verloor. Dit leidde uiteindelijk tot een machtig, verenigd Duitsland in het hart van Europa.

Internationaal liegen

Mearsheimer onderscheidt vijf verschillende types van internationale leugens: interstatelijke, vreesaanjagende (*fear-mongering*), strategisch verdoezelende (*cover-ups*), nationale mythes en 'liberale' leugens. Daarnaast onderkent hij nog twee andere soorten van misleiding, nl. die waarbij een leider zwijgt over een belangrijke zaak (*concealment*), en die waarbij een leider een verhaal vertelt dat het positieve benadrukt en het negatieve bagatelliseert of zelfs negeert (*spinnen*). Als voorbeeld van een liberale leugen noemt Mearsheimer de bewering van de Amerikaanse president Franklin Roosevelt in

De Amerikaanse hoogleraar, John Mearsheimer

Otto von Bismarck (re) en Napoleon III

1941, dat er een schermutseling had plaatsgevonden tussen een Duitse onderzeeboot en een Amerikaanse torpedobootjager. Hij hoopte dat door deze 'gebeurtenis' de Verenigde Staten aan de Tweede Wereldoorlog zouden gaan deelnemen. Een ervaringsdeskundige als de Britse diplomaat, Sir Henry Wotton, heeft eens opgemerkt dat een ambassadeur een eerlijke man is die naar het buitenland gezonden wordt om voor het belang van zijn land te liegen. Een van de conclusies van

Mearsheimer is echter dat politici en diplomaten niet vaak tegen elkaar liegen, want tussen staten wordt volgens hem niet veel gelogen. De 'kosten' van leugens in de internationale politiek zijn namelijk hoog en de tegenstanders zullen de woorden van hun rivalen niet zomaar geloven. Zo zijn de kwalijke gevolgen inmiddels bekend van het te rooskleurige beeld dat Griekenland gaf van zijn begrotingstekorten met het oog op de toelating tot de euro.

Nationaal liegen

Mearsheimer betoogt tevens dat politici in democratische landen meer geneigd zijn hun eigen bevolking te misleiden dan politici in autocratische systemen. Zijn redenering is dat democratische leiders meer afhankelijk zijn van publieke steun voor hun initiatieven op het gebied van buitenlands beleid dan autocratische leiders. Hiermee verband houdend is de redenering dat politieke leiders eerder geneigd zijn te liegen wanneer het oorlogen naar keuze ('wars of choice') betreft, dan noodzakelijke oorlogen ('wars of necessity'). Voor Nederland is de besluitvorming rond de missie naar Uruzgan hiervan een voorbeeld. Door nadrukkelijk en herhaaldelijk te spreken over een opbouwmissie en het woord 'vechten' te vermijden, gingen politieke partijen akkoord met de missie. Hetzelfde geldt min of meer voor de Kunduz-missie, welke voor het overgrote deel uit militairen bestaat, maar voor haar politieke acceptatie het etiket van 'civiele' missie kreeg opgeplakt.

Kortom

De beginselen *transparency* en *accountability* lijken op het gebied van de buitenlandse politiek niet altijd te domineren. De befaamde uitspraak van Machiavelli dat het doel de middelen heiligt, blijkt nog steeds actueel te zijn! <

Colofon Ons Leger

Doelstelling

De vereniging stelt zich ten doel bij de Nederlandse samenleving de overtuiging ingang te doen vinden dat voor het behoud van vrede, veiligheid en vrijheid een deugdelijke en goed toegeruste krijgsmacht noodzakelijk is. Om dat te bereiken wordt ons blad behalve aan onze leden, abonnees en begunstigers toegezonden aan onder meer politici, diverse maatschappelijke instellingen en redacties van dag-, week- en maandbladen.

Ereleden

J.H.M. van Alphen, P.R. Klop
en Ing. J.Th.E. Schut

Algemene Raad

Jhr. dr. P.A.C. Beelaerts van Blokland
G.L.J. Huijser
Drs. H.H. Hulshof
Mr. B.J.M. Baron van Voorst tot Voorst

Hoofdbestuur

P.J.E.J. Striek, voorzitter
Prof. dr. O.C.K.M. Penn, vice-voorzitter
Drs. P.C. Dijkgraaf, secretaris
J.L.M. Reijnen, penningmeester

Leden:

P.P.B. Greup, lid
Mw. B. Hamstra, lid
P.R. Klop, lid

**Bijzondere leerstoel
vanwege de KNVOL aan de
Rijksuniversiteit Utrecht**
Prof. dr. J. Hoffenaar

Secretaris KNVOL
Vogelzand 2311, 1788 GE Den Helder
Telefoon: 0223 - 691353
Fax: 0223 - 691355
E-mail: info@onsleger.nl

**Leden-/
abonnementsadministratie**
Catharina van Rennesstraat 111
2551 GK Den Haag
Tel/fax: 070 - 391 1959
E-mail: info@onsleger.nl

Regiovertegenwoordigers

Zuid-Holland
vacature

Noord-Holland
M.M.W. Kasteleyn
Olympiaplein 77, 1077 CR Amsterdam
Tel: 020 - 6715273

Noord
Vacature

Oost
Drs. T.J. Bouwers,
Willebrordstraat 9, 7121 DR Aalten
tel: 0543 - 471761

Midden
mr. S.H. Steendam,
Groenekanseweg 79, 3732 AB De Bilt
tel: 06 - 5464 3043

Zuid
C.H.J. Veldkamp
Wagenaarstraat 8, 4331 CZ Middelburg
tel: 0118 - 650377